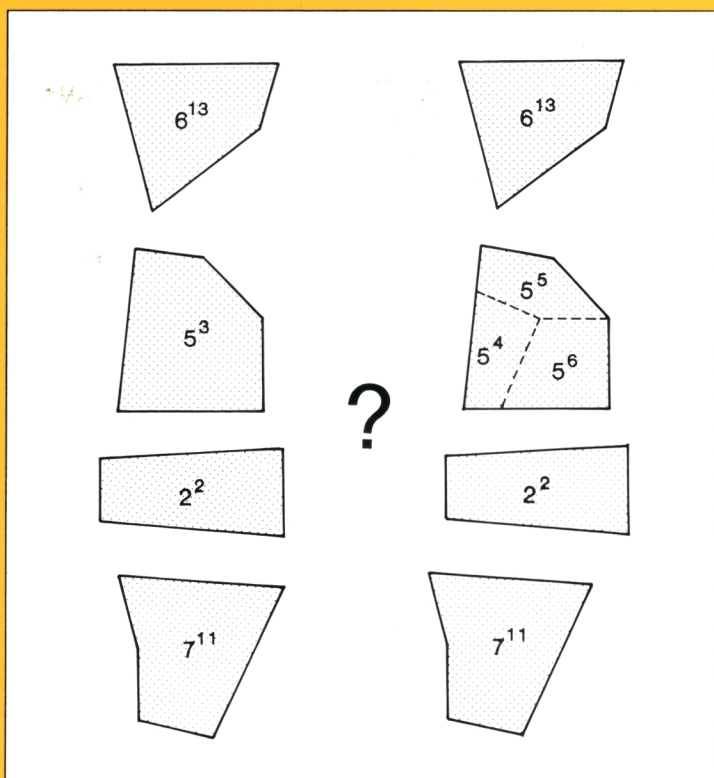

PEKKA RIPATTI

ENNAKKOTULOKSIA YKSITYISMETSÄLÖIDEN
OMISTAJAVAIHDOKSISTA JA OSITTAMISESTAOwnership changes and divisions of non-industrial
private forest holdings in Finland

METSÄTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 392

Kansantaloudellisen metsäekonomian tutkimussuunta
Division of Social Economics of Forestry

METSÄNTUTKIMUSLAITOS
THE FINNISH FOREST RESEARCH INSTITUTE

Osoite:	Unioninkatu 40 A 00170 Helsinki	Address:	Unioninkatu 40 A SF-00170 Helsinki Finland
Puhelin:	(90) 661 401	Phone:	+358 0 661 401
Telefax:	(90) 625 308	Telefax:	+358 0 625 308
Telex:	121286 metla sf	Telex:	121286 metla sf

Ylijohtaja: Eljas Pohtila
Director:

Tutkimusjohtajat: Eero Paavilainen, Jari Parviainen, Risto Seppälä
Research directors:

Metsäntutkimuslaitos on maa- ja metsätalousministeriön alainen vuonna 1917 perustettu valtion tutkimuslaitos. Sen päätehtävänä on Suomen metsätaloutta sekä metsävarojen ja metsien tarkoituksenmukaista käyttöä edistävä tutkimus. Metsäntutkimustyötä tehdään lähes 800 hengen voimin yhdeksällä tutkimusosastolla ja kymmenellä tutkimus- ja koeasemalla. Tutkimus- ja koetoimintaa varten laitoksella on hallinnassaan valtionmetsiä yhteensä noin 150 000 hehtaaria, jotka on jaettu 17 tutkimusalueeseen ja joihin sisältyy kaksi kansallis- ja viisi luonnonpuistoa. Kenttäkokeita on käynnissä maan kaikissa osissa.

The Finnish Forest Research Institute, established in 1917, is a state research institution subordinated to the Ministry of Agriculture and Forestry. Its main task is to carry out research work to support the development of forestry and the expedient use of forest resources and forests. The work is carried out by means of 800 persons in nine research departments and ten research and field stations. The institute administers state-owned forests of over 150 000 hectares for research purposes, including two national parks and five strict nature reserves. Field experiments are in progress in all parts of the country.

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 392

Kansantaloudellisen metsäekonomian tutkimussuunta

Bulletin 392 of the Finnish Forest Research Institute
Division of Social Economics of Forestry

**ENNAKKOTULOKSIA YKSITYISMETSÄLÖIDEN
OMISTAJANVAIHDOKSISTA JA OSITTAMISESTA**

Ownership changes and divisions of non-industrial
private forest holdings in Finland

Pekka Ripatti

Helsinki 1991

RIPATTI, PEKKA 1991. Ennakkotuloksia yksityismetsälöiden omistajanvaihdoksista ja osittamisesta. Summary: Ownership changes and divisions of non-industrial private forest holdings in Finland. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 392, 39 s.

Tutkimus kuuluu Metsäntutkimuslaitoksen ja Helsingin yliopiston maatalousekonomian laitoksen yhteistutkimushankkeeseen "Yksityismetsätalouden rakennemuutos ja puuhuolto". Tämän yksityismetsälöiden pirstoutumisen aihepiiriin liittyvän ennakkoraportin tarkoituksena on kuvaila yksityismetsälöiden omistajanvaihdoksiin ja osittamiseen liittyviä tietoja. Tutkimuksessa täsmennetään aihepiiriin käsitteitä, tarkastellaan omistajanvaihdoksia ja omistajanvaihdostapoja eri aikoina. Lisäksi tarkastellaan pirstoutumisen vaikutuksia metsälörakenteessa hypoteettisen esimerkkilaskelman avulla. Metsälöiden jakamattomana ja jaettuna siirtymisen syitä tarkastellaan metsänomistajien käsitysten mukaan. Aineisto kerättiin metsänomistajilta postikyselyllä syksyllä 1990. Sen otos poimittiin kaksivaiheisella ryväsotannalla. Tulokset esitään ristiintaulukkoina prosentteina ja keskiarvoina.

Yksityismetsälöiden pirstoutumisella tarkoitetaan yksityismetsälöiden jakautumista pienemmiksi omistusyksiköiksi. Yksityismetsälöiden kiinteistö-rakenteella tarkoitetaan metsälöiden sisäistä rakennetta. Omistajanvaihdoksesta kulunut aika oli keskimäärin 20 vuotta. Viimeisimmän omistajanvaihdoksen yhteydessä metsälöt siirtyvät uudelle omistajalle jaettuna joka neljännessä tapauksessa. Sisä-Suomessa jaettuna siirtyneiden metsälöiden osuus oli suurin. Osituksen yhteydessä metsälö jaettiin kolmeen, Pohjois-Suomessa lähes neljään osaan. Jaettuna siirtyneiden metsälöiden (25 %) omistajanvaihdostapa oli keskimääräistä yleisemmin perintö ja jakamattomana siirtyneiden (75 %) ostot vanhemmilta tai sukulaisilta sekä ostot vapailta markkinoilta. Pirstoutumisen vaikutukset näyttävät pitkällä aikavälillä selviltä, mutta suuruusrationalisoinnit kompensoivat sen vaikutuksia metsälörakenteessa. Metsänomistajien mielipiteiden perusteella edellisen omistajan toivomus, tilan tuotantotoiminnan vaatimukset ja tilan jatkajakysymys vaikuttivat metsälön jakamattomana siirtymiseen, kun taas jaettuna siirtymiseen vaikutti nykyisten omistajien toivomukset.

The investigation "Structural change of private forestry and wood supply" is a continuation of a co-operative project started at the Finnish Forest Research Institute and in Department of Agricultural Economics at the University of Helsinki in 1990. The aim of this preliminary report is to examine ownership changes and divisions of non-industrial private forest (NIPF) holdings. The tasks of study are to define concepts related to fragmentation, to describe ownership changes and divisions with different factors at different times, to describe effects of fragmentation and to describe factors affecting to transfer NIPF holdings divided or undivided. The study is based on a sample of forest holdings and the data were collected in 1990 by mail inquiry. The results are described by percentage distributions and means.

The concept of fragmentation have two possible interpretations, division of holdings into two or more smaller holdings and a structural change of a forest property. The length of ownership of NIPF holdings was about 20 years. About one quarter of forest holdings had order gone fragmentation. Usually, the fragmented holdings were divided into three parcels; nearer four parcels in northern part of the country. The effects of fragmentation were studied by a hypothetical example. If the divisions had not happened, the average size of NIPF holdings would increase from 31 hectares to 44 hectares. On the other hand, the effect of fragmentation are balanced by the consolidation of NIPF holdings. Half of the divided holdings were acquired by inheritance. Usually the undivided holdings were acquired by purchase from relatives. With respect to the economic continuity of the estate, undivided transfer during the purchase from relatives was considered to be of greatest importance. On the other hand, a factor which can be increase dividing is owned by many heirs.

Avainsanat: yksityismetsälöiden omistajanvaihdos, osittaminen, pirstoutuminen
Keywords: ownership changes of non-industrial private forest holdings, division, fragmentation

Authors' address: The Finnish Forest Research Institute; Box 37, SF-00381 Helsinki, Finland

ISBN 951-40-1176-7
ISSN 0385-4283

SISÄLLYS

ALKUSANAT	4
1. JOHDANTO	5
11. Tutkimuksen tausta	5
12. Tutkimustehtävä	6
13. Käsitteet	8
2. AINEISTO JA MENETELMÄT	10
21. Aineisto	10
22. Menetelmät	12
3. TULOKSET	14
31. Omistajanvaihdoksesta kulunut aika ja osittaminen	14
32. Pirstoutumisen vaikutukset metsälörakenteessa	18
33. Omistajanvaihdostapa ja hallintatapa	20
34. Vastaajien mielipiteet jakamattomana ja jaettuna siirtymiseen ..	24
4. YHTEENVETO JA TULOSTEN TARKASTELU	26
LÄHDELUETTELO	29
SUMMARY	31
SAMMANFATTNING	34
LIITETAULUKOT	36

ALKUSANAT

Tämä ennakkoraportti yksityismetsälöiden omistajanvaihdoksista ja osittamisesta kuuluu osana Metsäntutkimuslaitoksen tutkimushankkeeseen "Yksityismetsätalouden rakennemuutos ja puuhuolto", joka käynnistyi vuonna 1990 Metsä -2000 seurantatoimikunnan aloitteesta. Tutkimushankkeessa tarkastellaan yhteiskunnan muutoksen vaikutusta yksityismetsänomistuksen rakentamiseen, yksityismetsälöiden kiinteistörakennetta ja pirstoutumista, metsänomistajien arvoja, puuntuotannon investointeja, puuntarjontaa ja metsätalouden edistämistoiminnan tuloksellisuutta. Tutkimushanke toteutetaan yhteistutkimuksena Metsäntutkimuslaitoksen ja Helsingin yliopiston maatalousekonomian laitoksen kanssa. Maa- ja metsätalousministeriö osallistuu tutkimushankkeen rahoitukseen.

Tässä ennakkoraportissa esitetään alustavia tuloksia yksityismetsälöiden omistajanvaihdoksista ja osittamisesta. Sen on kirjoittanut Pekka Ripatti. Aineiston keräämisessä ja suunnittelussa sekä käsikirjoituksen viimeistelyssä on myös muilla hankkeen tutkijoilla ollut merkittävä osuus. Terhi Ahde, Matti Cantell, Mikko Jokinen ja Maija Kallio-Mannila suorittivat aineiston esikäsittelyn ja tallennuksen. Helena Ahola, Maija Kuusijärvi ja Pertti Ruuska avustivat käsikirjoituksen painokuntoon saattamisessa. Ashley Selby tarkisti englanninkielisen tekstin. Ruotsinkielisen tiivistelmän tarkisti Jan Heino. Kiitän edellä mainittuja henkilöitä ja postikyselyyn vastanneita metsänomistajia.

Helsinki, lokakuu 1991

Jari Kuuluvainen

Tutkimushankkeen vetäjä

1. JOHDANTO

11. Tutkimuksen tausta

Puuntuotannon tehostaminen ja hakkuumahdollisuuksien täysimääräinen hyväksikäyttö ovat olleet metsäpolitiikkamme keskeisimpiä tavoitteita 1960-luvun alusta lähtien. Metsätalouden harjoittamisen perusyksiköiden, yksityismetsälöiden, pirstoutumisen on arveltu vaikeuttavan näiden tavoitteiden saavuttamista, koska pienillä metsälöillä metsänhoidon ja puunkorjuun suhteelliset yksikkökustannukset kohoavat korkeiksi. Lisäksi metsänomistajien lukumäärän kasvun on arveltu vaikeuttavan metsänomistajien välistä yhteistyötä ja heikentävän eri metsäorganisaatioiden palvelumahdollisia. Pirstoutumisen haitaksi on lisäksi luettava osittamistoimitusten kustannukset ja pitkä kesto aika. Eräissä tapauksissa halkomiset ovat kalliita ja kestävät jopa vuosia. Näiden tekijöiden on arveltu heikentävän puun tuotantoa sekä tarjontaa ja näin vaarantavan metsäpolitiikan tavoitteiden toteutumista.

Yksityismetsälöiden lukumäärä ja kiinteistörakenne luovat olosuhteet käytännön metsätalouden harjoittamiselle. Metsälöiden lukumäärään kehitykseen vaikuttavat pirstoutuminen ja suuruusrationalisointi. Toisen maailmansodan jälkeen on kymmenvuosittain syntynyt noin 20 000 uutta yksityismetsälöä. Verohallituksen maatilarekisterin mukaan vuonna 1990 maassamme oli 435 000 yli yhden hehtaarin kokoista yksityismetsälöä.

Yksityismetsälöiden lukumäärän kehityksen perusteella voidaan tehdä eräitä johtopäätöksiä metsälöiden pirstoutumisesta ja suuruusrationalisoinnista. Pirstoutumista osoittaa pienten, alle 20 hehtaarin, metsälöiden runsas lisääntyminen. Alle 5 hehtaarin metsälöt lisääntyivät 1980-luvulla yli 16 000:lla, eli lähes kolmetoista prosenttia. Puuntarjonnan kannalta edellisiä tärkeämpien, 5-20 hehtaarin, metsälöiden lukumäärä lisääntyi lähes 9 000:lla eli yli seitsemän prosenttia ja niiden osuus yksityismetsien pinta-alasta oli vuonna 1990 viidesnes. Toisaalta myös suurten metsälöiden osuus on kasvanut, mikä osoittaa, että suuruusrationalisointia on tapahtunut (liitetaulukko 1).

Metsä 2000 -ohjelman (1985) mukaan "Pirstoutuminen tulisi pysäyttää ja lainsäädännöllisin sekä muin toimenpitein pitäisi pyrkiä siihen, että metsälöi-

den keskikokoa voitaisiin kasvattaa". Ohjelmassa ei kuitenkaan mainita sitä, mitä nämä toimenpiteet käytännössä olisivat. Sen sijaan Metsä 2000 -seuranta-toimikunnan loppuraportissa (1989, 31-32) pirstoutumisen ehkäisemisen ja metsälöiden kiinteistörakenteen parantamisen toimenpiteitä tarkastellaan jo konkreettisin toimenpide-ehdotuksin. Joka tapauksessa näiden monitahoisten tavoitteiden saavuttamisen perustaksi tarvitaan tutkimustietoa.

Metsälöiden lukumäärän kehitystä on tutkittu aiemminkin (mm. Metsälön koko... 1970, Karppinen 1988 ja Ripatti & Reunala 1989), mutta tyypillistä näille on ollut numerotietojen vähäisyys ja se, että kehitykseen vaikuttaviin tekijöihin ei ole erityisemmin syvennytty (vrt. Ihalainen 1990). Mikäli kuitenkin yksityismetsälöiden jakautuminen pienemmiksi omistusyksiköiksi halutaan ehkäistä, on syytä selvittää millaisia ovat jaettuna siirtyneiden metsälöiden taustatekijät verrattuna jakamattomina siirtyneisiin metsälöihin.

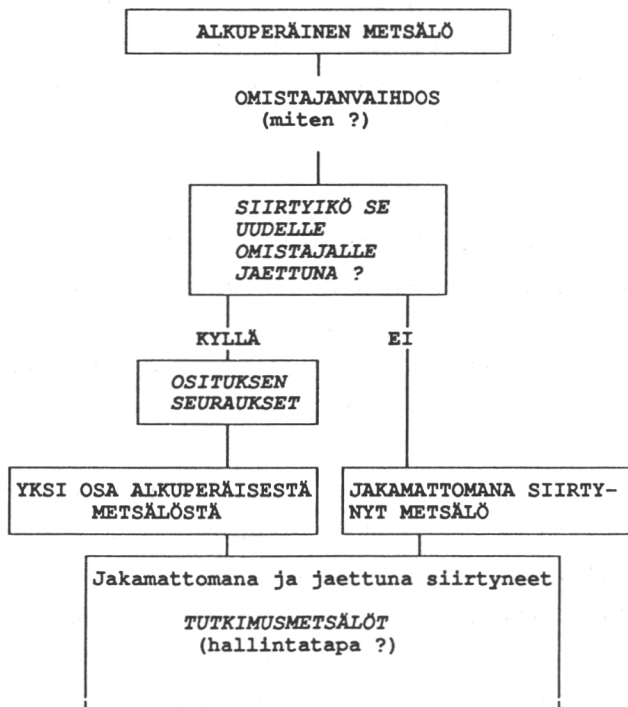
12. Tutkimustehtävä

Yksityismetsätalouden rakennemuutos ja puuhuolto -tutkimushankkeen yhtenä tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva Suomen yksityismetsänomistuksen rakennemuutoksesta. Tämän muodostuminen vain yhden osatutkimuksen perusteella jää kuitenkin puutteelliseksi, minkä vuoksi tutkimushankkeen osatutkimukset toteutetaan koordinoitusti. Tämän metsälöiden pirstoutumiseen aihepiiriin liittyvän ja Ihalaisen (1991) metsänomistusrakenteen kehitystä tarkastelevan tutkimuksen tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva koko maan metsä- ja metsänomistajakunnan rakenteesta.

Metsälöiden lukumäärän kehitystä voidaan tutkia kuvailevan tilastoaineiston valossa, tarkastelemalla tilarakenteiden muuttumista historiallista taustaa vasten sekä tutkimalla kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. Jatkossa metsälörakenteiden muutosta tarkastellaan aikasarja-analyysillä ja suppeammalla havaintomäärällä, mutta kun jo nyt saatiin poikkileikkausaineistolla koko maata koskevia tietoja, pidettiin niiden julkaisemista hyödyllisenä metsäsektorin eri osapuolten tarpeisiin. Toisaalta, niiden tunteminen on myös edellytyksenä perusteellisemalle analyysille. Tässä ennakkoraportissa tarkastellaan yksityismetsälöiden omistajanvaihdoksia ja osittamista. Tällä hetkellä tiedetään vain yksityismetsälöiden lukumäärä ja sen viimeaikainen kehitys. Tätä tietoa täydennetään nyt siten, että:

- täsmennetään aihepiiriin liittyviä käsitteitä
- kuvaillaan yksityismetsälöiden omistajanvaihdoksiin liittyviä tekijöitä
- tarkastellaan pirstoutumisen vaikutuksia metsälörakenteessa
- tarkastellaan yksityismetsälöiden osittamiseen vaikuttavia tekijöitä.

Raportti on jäsennelty siten, että aluksi luodaan katsaus käsitteisiin. Tutkimustulosten esittely aloitetaan tarkastelemalla sitä, milloin omistajanvaihdokset ovat tapahtuneet ja ovatko metsälöt siirtyneet nykyisille omistajille jakamattomina vai jaettuna (kuva 1). Pirstoutumisen vaikutuksia metsälörakenteessa tarkastellaan hypoteettisella esimerkillä, jossa oletetaan, että kaikki tutkittavat metsälöt olisivat siirtyneet nykyisille omistajille jakamattomina. Tämän jälkeen kiinnitetään huomio metsälöiden omistajanvaihdos- ja hallintatapoihin. Lopuksi tarkastellaan metsälöiden jakamattomana ja jaettuna siirtymiseen vaikuttavia tekijöitä metsänomistajien käsitysten mukaan.

Kuva 1. Tutkimustehtävän jäsentyminen.

13. Käsitteet

Metsänomistuksen kohteena ovat maa ja sillä kasvava puusto, jotka yhdessä muodostavat metsän. Metsänomistus on näin ollen kiinteistönomistusta. Metsänomistajan oikeus metsäänsä perustuu omistajanhallintaan (Havu 1991, 58). Kiinteän omaisuuden *omistajanvaihdoksella* tarkoitetaan tilannetta, jossa sen hallinta- ja omistusoikeus vaihtuu *saannolla*. Omistusoikeuden vaihtuminen vahvistetaan *lainhuudolla*. Lainhuudolla tarkoitetaan kiinteistön saannon turvaamista oikeudellista päätöstä. Saanto on kiinteän omistussuhteen alkamistapa.

Yksityismetsälöiden ja metsien käsittely-yksiköiden kokoon on kiinnitetty huomiota useissa eri yhteyksissä. Selkeiden käsitteiden ja luotettavan tilastoaineiston puute metsälöiden lukumääristä on kuitenkin vaikeuttanut tarkastelua. Metsätaloudessa on yleensä kiinnitetty huomiota ensisijaisesti metsälöiden koon pienenemiseen, kun taas esimerkiksi maanmittauksen alalla on tarkasteltu ennen kaikkea tilojen kiinteistörakennetta.

Yksityismetsälöiden pirstoutumisella tarkoitetaan *yksityismetsälöiden* jakautumista pienemmiksi omistusyksiköiksi. Se on omistajanvaihdosprosessi, jonka seurauksena metsälöiden ja metsänomistajien lukumäärä kasvaa sekä keskimääräinen metsälönkoko pienenee. Pirstoutumista tapahtuu *määräalan taitoisuuden osittamisen* kautta, joka on tekninen nimitys *lohkomis- tai halkomistoimituksille*.

Osittaminen ei kuitenkaan aina merkitse metsälöiden pirstoutumista, koska metsälö voidaan jakaa sellaisten henkilöiden kesken, jotka ovat jo ennestään metsänomistajia. Tällaisessa tapauksessa osittaminen on metsätalouden kannalta myönteinen ilmiö. Metsälön pirstoutumista tapahtuu silloin, kun metsälö jaetaan sellaisten henkilöiden kesken, jotka eivät ennestään omista metsää.

Maarekisteritilalla tarkoitetaan *kiinteistöä*, jolla on kiinteistörajat. Lohkominen tarkoittaa sitä, että *maarekisteritilasta* erotetaan määräala. Määräosuus erotetaan halkomistoimituksella, jonka edellytyksenä on usein maapohjan arviointi. Näillä toimenpiteillä muodostetaan uusi maarekisteritila tai se liitetään saman omistajan (sama omistussuhde) ennestään omistamaan maarekisteritilaan. Myös kahdesta tai useammasta samaan kuntaan kuuluvasta maarekisteritilasta voidaan lohkoa tai halkoa tiluksia, tai tiloille yhteisesti kuuluva alue voidaan

muodostaa uudeksi maarekisteritilaksi. Se voidaan myös liittää ennestään olevaan maarekisteritilaan. Vuonna 1990 maassamme loppuunsaatettiin noin 22 000 osittamistoimitusta. Niistä lohkomisia oli 21 300 ja halkomisia 600 kappaletta.

Perinteisesti metsän omistajanhallinta on rajoittunut *metsälöön*, jolla on ymmärretty metsätaloukokonaisuutta, jota hoidetaan yhtenä talousyksikkönä. Yksi metsälö voi koostua useastakin maarekisteritilasta. *Metsäpalsta* on yleensä yhtenäinen metsäalue, joka voi rajoittua kiinteistönrajaan tai luonnonesteeseen, kuten puroon, jokeen tai suurehkoon tiehen. Edelleen metsälön ja *viljelmän* yhteenliittymänä syntyy *maatila*, joka voi kuitenkin muodostua joko yksistään metsälöstä tai viljelmästä. Myöskään tässä tutkimuksessa metsälön käsite ei ole ongelmaton, koska nyt metsälöllä ymmärretään samalla *yksityisluontoisella omistussuhteella* hallittua tilaa, joka sijaitsee yhdessä kunnassa ja jonka metsäpinta-ala on vähintään yksi hehtaari. Muissa kunnissa sijaitsevat metsäalueet eivät kuulu *otosmetsälöön*.

Tämän tutkimuksen *otostilalla* tarkoitetaan siis *yksityistilaa*, joka täyttää edellä esitetyn yksityismetsälön vaatimukset. Otsometsälöllä ymmärretään kaikkia yksityistilan metsiä (veroluokat 1-4), eli kaikista otosmetsälön metsäpalstoista muodostuvaa kokonaisuutta. Otsometsälö on yhteen kuntaan rajoittuva hallinnollinen ja taloudellinen kokonaisuus, kun taas maarekisteritila rajoittuu aina yhteen kiinteistöön.

Yksityisluontoisella omistussuhteella tarkoitetaan *yksityishenkilöiden* omistamia yksityismetsälöitä. Yksityismetsälöitä voivat omistaa yksityishenkilöt yksin tai yhdessä puolison ja/tai lasten kanssa sekä yksityishenkilöt välillisesti *kuolinpesien* jäseninä ja *yhtymien* osakkaina.

Kuolinpesä on kuolleen henkilön jäämistöstä käytetty virallinen nimitys siihen asti, kunnes perinnönjako on toimitettu. *Perikunta* on puolestaan vainajan perillisistä käytetty kollektiivinen nimitys. Yhtymällä tarkoitetaan kahden tai useamman yksityishenkilön yhteenliittymää, joka toimii osakkaidensa lukuun. Ennen perinnönjaon toimittamista "perikuntaa" voidaan verottaa joko kuolinpesänä, joka on erillinen verovelvollinen, tai yhtymänä, jolloin yhtymän tulot jaetaan osakkaiden kesken. Koska perikunta-käsite on jossain määrin epäselvä, tässä raportissa puhutaan kuolinpesistä ja yhtymistä.

Yksityismetsälöiden kiinteistö rakenteella kuvataan metsälöiden sisäistä rakennetta. Kiinteistö rakenteeltaan epäedullinen, esimerkiksi monipalstainen metsälö voidaan tulkita pirstoutuneeksi metsälöksi, jolloin pirstoutuneisuus-termi voi sisältää kielteisen tunnelmaisun. Kun pirstoutumisella ja pirstoutuneisuudella saattaa olla myös joitakin myönteisiä vaikutuksia, ja koska tutkimuksesta ei käy ilmi siirtyvätkö ositetut metsälön osat henkilöille, jotka eivät ennestään ole metsänomistajia, puhutaan tässä tutkimuksessa *jakamattomana* ja *jaettuna* siirtyneistä metsälöistä.

Jakamattomana siirtyneellä metsälöllä tarkoitetaan siis sellaista metsälöä, joka on viimeisimmässä omistajanvaihdoksessa siirtynyt nykyiselle omistajalle jakamattomana. Jaettuna siirtynyt metsälö on puolestaan sellainen, joka on ositettu ja metsälö muodostaa vain osan alkuperäisestä metsälöstä.

2. AINEISTO JA MENETELMÄT

21. Aineisto

Tutkimusaineisto kerättiin postikyselyllä. Sen perusjoukon muodostivat yksityishenkilöiden omistamat metsälöt koko Suomen alueelta. Otoksen muodostivat Metsäntutkimuslaitoksen aiemmissa metsänomistajatutkimuksissa 1970- ja 1980 luvuilla tutkitut yksityistilat (Järveläinen 1981 ja Karppinen & Hänninen 1990), joiden perustiedot on Pohjois-Suomesta kerätty vuonna 1976 ja Etelä-Suomesta vuosina 1980-1986. Otos on saatu kaksivaiheisella ryväsotannalla käyttäen otantakehikkona Suomen peruskarttalehtijakoa. Ensimmäisen asteen otosyksikön, rypään, muodostivat peruskarttalehdet (1:20 000), jotka poimittiin metsälautakunnittain systemaattisesti. Toisen asteen otosyksikköinä olivat rekisteritilat (maarekisteritila), jotka poimittiin peruskarttalehden peruskoordinaatiston koordinaattien leikkauspisteistä.

Postikysely lähetettiin 3 042 metsänomistajalle, joista 2 267 palautti kyselylomakkeen. Vastaamatta jättäneiden osuus oli noin 25 %. Tämän lisäksi 69 lomaketta hylättiin puutteellisten tietojen takia. Yleisin hylkäämisen syy oli se, että kyselyn vastaanottaja ei enää omistanut tutkimusmetsälöä (15). Toiseksi yleisimmät syyt olivat periaatteellisen kielteinen suhtautuminen tutkimukseen (12) ja tyhjänä palautettu lomake (12). Muita hylkäämisen syitä olivat vastaan-

ottajan kuolema (11), tunnistetietojen puuttuminen (7) ja muut syyt (12). Kaikkiaan kadon osuus oli noin 28 %.

Katoa, eli vastaamatta jättäneitä metsänomistajia ja syitä siihen, miksi he eivät olleet vastanneet postikyselyyn selvitettiin haastattelemalla henkilökohtaisesti 67 metsänomistajaa. Yleisimmät vastaamatta jättämisen syyt olivat kyllästyminen vastaaviin tutkimuksiin, kyselyn unohtaminen ja työkiireet. Vain muutamassa tapauksessa metsänomistaja suhtautui periaatteellisen kielteisesti tutkimukseen. Katoon kuuluvien metsälöiden pinta-alat poikkesivat jonkin verran varsinaisista tutkimusmetsälöistä, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä (liitetaulukko 2). Lisäksi katoon kuuluvien (painottamattomat osuudet) metsälöiden osittamisen yleisyys eli jaettuna siirtyneiden metsälöiden osuus (22 %) poikkesi vain hieman postikyselyaineistolla lasketusta osittamisen yleisyydestä (23 %).

Aineisto voidaan jakaa karkeasti viiteen aihepiiriin. Ensimmäisen osan muodostavat metsänomistajien taustatiedot. Toinen osa sisältää metsänomistajien sosioekonomisia taustatietoja. Kolmas osa kattaa tämän tutkimuksen kannalta olennaisimmat muuttujat, kuten metsälön omistajanvaihdokseen liittyvät tekijät. Neljäs osa sisältää metsänomistajien metsänomistukselleen asettamia tavoitteita. Viidennessä osassa ovat tiedot metsänomistajien metsätaloudellisesta aktiivisuudesta.

Tutkimustilojen omistaja- ja tunnistetiedot oli päivitetty 1.1.1990 vastaaviksi. Postikysely suoritettiin kuitenkin syksyllä, joten lyhyemmällä aikaviiveellä olisi voitu välttyä eräiltä hylkäämistapauksilta. Joka tapauksessa hylättyjen vastausten lukumäärä oli vähäinen (taulukko 1). Lisäksi kaikki metsälöt, joiden metsäpinta-ala oli alle viisi hehtaaria, rajattiin tutkimustulosten ulkopuolelle niiden vähäisen metsätaloudellisen merkityksen vuoksi. Tällaisia alle viiden hehtaarin metsälöitä oli 100 kappaletta. Käytetty otos oli 2 098 metsälöä. Kun tarkasteltiin pirstoutumisen vaikutuksia metsälörakenteessa, käytettiin sen sijaan myös alle 5 hehtaarin metsälöiden tietoja.

Taulukko 1. Tutkimuksen otos, kato, hylätyt lomakkeet, tutkimustuloksista pois rajatut metsälöt ja käytetty otos alueittain.

Alue	Otos	Vastaamatta jättäneet	Hylätyt lomakkeet	Alle viiden hehtaarin metsälöitä	Käytetty otos
<i>Etelä-Suomi</i>	732	184	6	41	501
<i>Länsi-Suomi</i>	680	181	19	19	461
<i>Sisä-Suomi</i>	698	168	20	15	495
<i>Pohjois-Suomi</i>	932	242	24	25	641
<i>Koko maa</i>	3 042	775	69	100	2 098

22. Menetelmät

Eräänä metsälöiden omistajanvaihdoksien tutkimisen ongelmana oli löytää sopiva tutkimusmenetelmä. Koska yksityismetsälöiden omistajanvaihdos on varsin harvoin toistuva tapahtuma, päädyttiin poikkileikkausaineistolla tarkastelemaan metsälöiden viimeisintä omistajanvaihdosta riippumatta siitä, milloin se on tapahtunut. Tämän perusteella metsälöt luokiteltiin jakamattomana ja jaettuna siirtyneiden ryhmiin.

Tutkimustulokset esitetään koko maan lisäksi myös neljällä suuralueella (kuva 2), joita ovat: Etelä-Suomi; (Helsingin, Lounais-Suomen, Uudenmaan-Hämeen, Itä-Hämeen ja Etelä-Karjalan metsälautakuntien alueet) Länsi-Suomi; (Satakunnan, Pirkka-Hämeen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan (ru) ja Keski-Pohjanmaan metsälautakuntien alueet) Sisä-Suomi; (Etelä-Savon, Itä-Savon, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Keski-Suomen metsälautakuntien alueet) ja Pohjois-Suomi (Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun, Koillis-Suomen ja Lapin metsälautakuntien alueet). Samaa aluejakoa on aiemmin soveltanut Järveläinen (1974).

Metsälön omistajanvaihdostapa kuvaa sitä, miten metsälö on pääosin siirtynyt nykyisen omistajan hallintaan. Omistajanvaihdostavan mukaan metsälöt on luokiteltu neljään ryhmään: metsälö on peritty, ostettu vanhemmilta tai sukulaisilta, ostettu vapailta markkinoilta tai metsälö on muuttunut kuolin-

pesäksi. Ostot vanhemmilta tai sukulaisilta on aiemmissa metsänomistaja-tutkimuksissa (mm. Reunala 1974) tulkittu perintömekanismin kaltaisiksi omistajanvaihdostavoiksi, joiden ero on siinä, että ostot vanhemmilta tai sukulaisilta voidaan toteuttaa edellisen omistajan elinaikana, kun taas perinnönjako toteutetaan vasta hänen kuoltuaan. Tässä tutkimuksessa näitä omistajanvaihdostapoja tarkastellaan erillisinä.

Metsälön hallintatavalla tarkoitetaan verotuksessa käytettyä omistusmuotoa. Hallintatavan mukaan tilat on luokiteltu neljään ryhmään: metsälö omistetaan yksin, se omistetaan yhdessä puolison ja/tai lasten kanssa, metsälö on kuolinpesä tai metsälö on yhtymä. Hallintatavan perusteella metsälöt on myös luokiteltu omistussuhteiltaan vakiintuneisiin ja vakiintumattomiin. Vakiintuneita omistussuhteita ovat yhden henkilön, yhden henkilön yhdessä puolison ja/tai lasten kanssa sekä yhtymien omistamat metsälöt. Vakiintumattomaksi omistussuhteeksi katsotaan kuolinpesät, koska ne ovat perimmiltään tarkoitettu vain vainajan kuoleman ja perinnönjaon välisen ajan omistussuhteeksi.

Kuva 2. Tutkimuksessa käytetty aluejako.

Omistajanvaihdoksiin ja osittamiseen liittyvä numeroaineisto esitetään ristiintaulukkoina. Useimmat muuttujat on luokiteltu. Metsälöiden omistajanvaihdostapojen ja omistussuhteiden välistä kytkentää selvitetään omistajanvaihdostapojen kulkukaavion avulla. Sen lähtökohtana on metsälöiden siirtyminen uusille omistajille jakamattomana tai jaettuna, jonka jälkeen metsälöiden omistussuhteet ovat syntyneet erilaisten omistajanvaihdostapojen välityksellä.

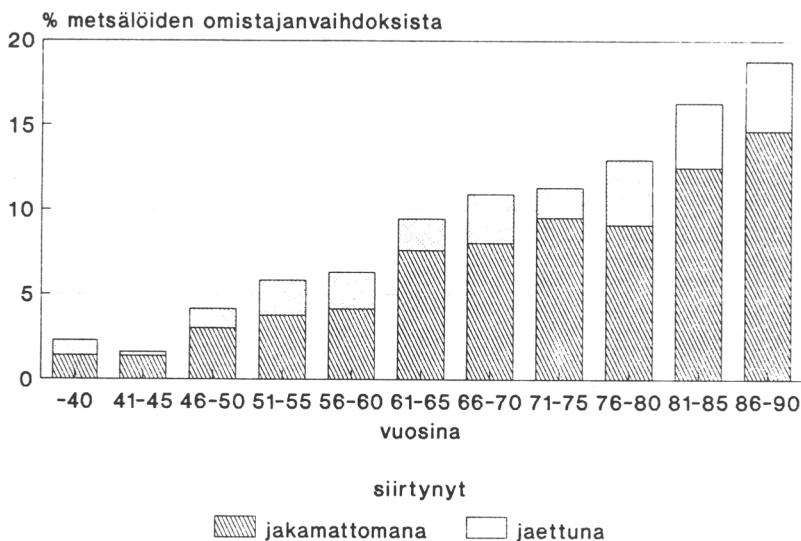
Pinta-alaan perustuvasta otannasta johtuen otosyksikön kuuluminen otokseen on suoraan verrannollinen tilan kokonaispinta-alaan. Tämän vuoksi havaintoja painotettiin. Lukumääräosuuksia ja -keskiarvoja laskettaessa havaintoja painotettiin tilan kokonaisalan käänteisarvolla. Sen sijaan pinta-alojen prosentiosuuksien laskemisessa käytettiin metsä- ja kokonaisalojen suhdelukua. Painokertoimet korjattiin metsälautakunnittaisia otantasuhteita vastaaviksi (Karppinen & Hänninen 1990, 23-24). Kaikki tutkimustulokset ovat poikkeileikkausaineistolla saatuja ennakkotuloksia ja kattavampi aikasarja-analyysi esitetään myöhemmin.

3. TULOKSET

31. Omistajanvaihdoksesta kulunut aika ja osittaminen

Yksityismetsälöiden omistajanvaihdoksesta kulunut aika metsälön haltuunsaantivuoden perusteella esitetään kuvassa 3. Siitä nähdään, että omistajanvaihdosten lukumäärä vaihteli eri vuosina. Kuvasta nähdään myös, että suurin osa metsälöistä on siirtynyt nykyisille omistajille viimeisen kahden vuosikymmenen aikana, joskin huomattava osa on myös ollut nykyisten omistajien hallinnassa paljon kauemmin. Kuvan perusteella voidaan siis havaita, että omistajanvaihdosten lukumäärä on sitä suurempi, mitä lähempänä omistajanvaihdos on tarkasteluajankohtaa.

Kvartiileittain eli neljänneksittäin tarkasteltuna (taulukko 2) havaitaan, että ensimmäinen neljännes omistajanvaihdoksista tapahtui ennen vuotta 1961. Seuraava neljännes ajoittui vuosien 1962-1973 välille ja kolmas vuosien 1974-1982 välille. Viimeisin neljännes omistajanvaihdoksista tapahtui vuoden 1983 jälkeen. Mediaani eli keskimäinen omistajanvaihdosvuosi on 1973. Puolet yksityismetsälöiden omistajanvaihdoksista on siis tapahtunut ennen vuotta 1973 ja puolet sen jälkeen.

Kuva 3. Metsälöiden siirtyminen metsänomistajien hallintaan vuoden 1990 poikkileikkausaineiston mukaan.

Vertailtaessa jakamattomana ja jaettuna siirtyneitä metsälöitä havaitaan, että jakamattomana siirtyneiden suhteellinen osuus oli hieman suurempi, mitä lähemmäksi havainnointiajankohtaa tullaan. Taulukosta 2 voidaan myös havaita, että jaettuna siirtyneiden metsälöiden osuus omistajanvaihdoksista on lievästi laskusuuntainen. Yksityismetsälöiden lukumäärä on kuitenkin eri tilastolähteiden perusteella (Ripatti & Reunala 1989) lisääntynyt tasaista vauhtia toisen maailmansodan jälkeen. Tämä selittyy osittain sillä, että osittamistapauksissa jaettujen metsälön osien lukumäärä on hieman lisääntynyt. Näin osituksessa jaettujen metsälön osien lukumäärän kasvu on kompensoinut jaettuna siirtyneiden metsälöiden vähenemisen vaikutukset metsälöiden lukumäärän kehityksessä.

Omistajanvaihdoksesta kuluneen ajan pituus oli keskimäärin vajaat 20 vuotta. Jakamattomana siirtyneiden metsälöiden omistajanvaihdoksesta kulunut aika oli hieman lyhyempi (18,9 vuotta) kuin jaettuna siirtyneiden metsälöiden (20,4 vuotta). Omistajanvaihdoksesta kuluneen ajan pituudella ei näytä kuitenkaan olevan suurta merkitystä osittamisen yleisyyteen. Suurin ero oli Länsi-Suomessa, jossa jakamattomana siirtyneiden metsälöiden omistajanvaihdoksesta

kulunut aika oli 17,4 vuotta ja jaettuina siirtyneiden 23,8 vuotta. Muualla Suomessa ryhmien väliset erot eivät olleet suuria.

Taulukko 2. Yksityismetsälöiden osittamisen yleisyys ja ositettaessa syntyneiden osien lukumäärä kvartiileittain omistajanvaihdoksesta kuluneen ajan perusteella.

Kvartiili		Osittamisen yleisyys, eli jaettuna siirtyneitä metsälöitä	Osituksessa jaettuja metsälön osia
		% omistajanvaihdoksista	lukumäärä
<i>Ensimmäinen</i>	(-1961)	30	3,3
<i>Toinen</i>	(1962-1973)	21	2,9
<i>Kolmas</i>	(1974-1982)	25	2,9
<i>Neljäs</i>	(1983-)	23	3,3

n=1933

Metsälöiden osittamisen yleisyyttä, eli sitä kuinka monessa omistajanvaihdoksessa metsälöt siirtyivät nykyiselle omistajalle jaettuna, selvitettiin niiden viimeisimmän omistajanvaihdoksen yhteydessä. Tapahtumaa kuvaavina muuttujina ovat osittamisen yleisyyden lisäksi ositettujen metsälöiden osien lukumäärät ja ositettujen metsälöiden alkuperäiset metsäpinta-alat.

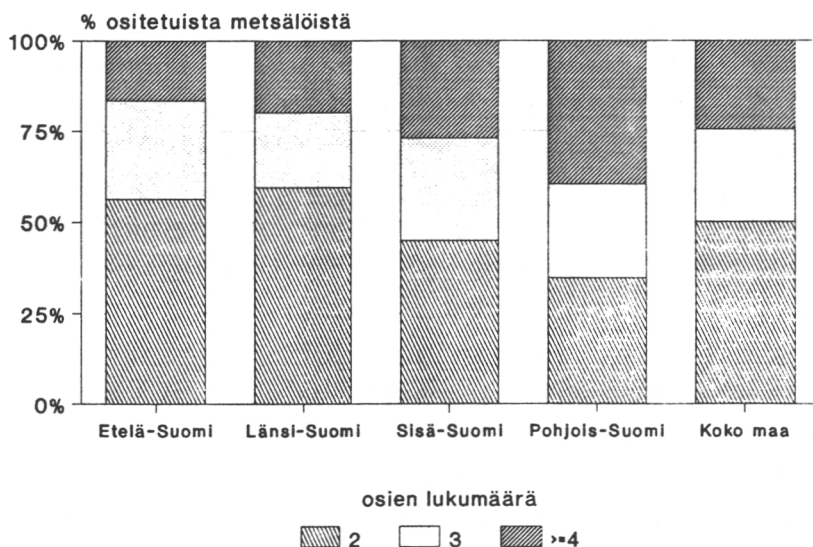
Koko maassa keskimäärin joka neljäs omistajanvaihdos johti metsälön osittamiseen (taulukko 3). Keskimääräistä yleisempää se oli Sisä-Suomessa (28 % omistajanvaihdoksista) ja keskimääräistä harvinaisempaa Etelä- ja Pohjois-Suomessa (22 % omistajanvaihdoksista). Osittamistapauksissa metsälö jaettiin keskimäärin noin kolmeen osaan. Osituksessa eniten metsälön osia syntyi Pohjois-Suomessa, jossa metsälö jaettiin lähes neljään osaan ja vähiten Etelä-Suomessa, jossa metsälöt jaettiin vajaan kolmeen osaan. Jaettuna siirtyneiden metsälöiden alkuperäinen metsäpinta-ala oli runsaat 90 hehtaaria. Pohjois-Suomessa se oli suurin (133 hehtaaria) ja Länsi-Suomessa pienin (67 hehtaaria).

Taulukko 3. Metsälöiden osittamisen yleisyys, ositettaessa syntyneiden osien lukumäärä ja ositettujen metsälöiden alkuperäinen keskimetsäala.

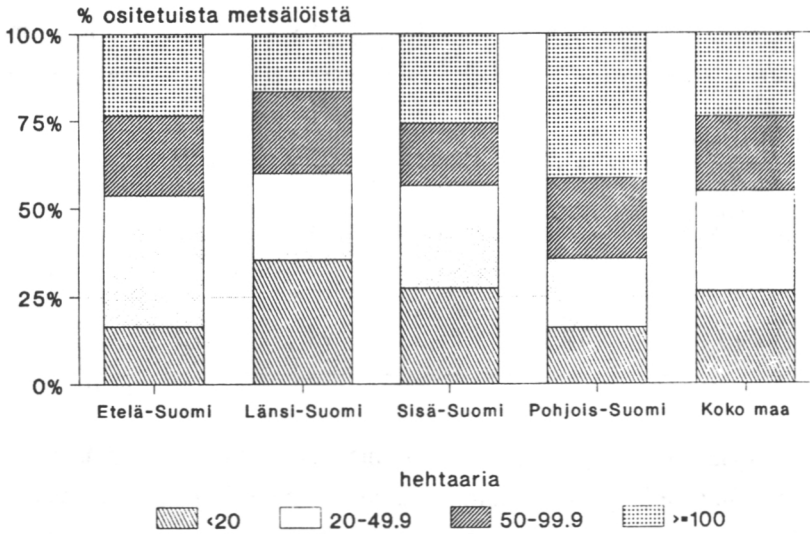
	ES	LS	SS	PS	Koko maa
<i>Osittamisen yleisyys (% jaettuna siirtyneitä metsälöitä)</i>	21,7	26,1	27,9	22,3	25,1
<i>Ositettaessa syntyneiden osien lukumäärä (kpl)</i>	2,8	3,0	3,1	3,7	3,1
<i>Ositettujen metsälöiden alkuperäinen keskimetsäala (ha)</i>	77,3	66,6	98,4	132,5	91,1

n=1904

Kuvasta 4 nähdään, että joka toisessa osittamistapauksessa metsälö jaettiin kahteen osaan. Joka neljännessä osittamistapauksessa metsälö jaettiin kolmeen ja myös neljäsosassa neljään tai useampaan osaan. Ennen ositusta neljäsosalla metsäala oli alle 20 hehtaaria. Runsaalla neljäsosalla metsäala oli 20-50 hehtaaria samoin kuin neljäsosalla yli 100 hehtaaria (kuva 5). Alueellisia eroja ilmeni Länsi-Suomessa, jossa jaettuna siirtyneiden metsälöiden alkuperäinen metsäpinta-ala oli lähes kolmasosalla alle 20 hehtaaria. Etelä-Suomessa sen sijaan noin kolmannes ositettujen metsälöiden alkuperäisistä metsäpinta-aloista oli 20-50 hehtaaria.

Kuva 4. Metsälöiden osituksessa syntyneiden osien lukumäärä.

Kuva 5. Ositetujen metsälöiden alkuperäinen metsäala.

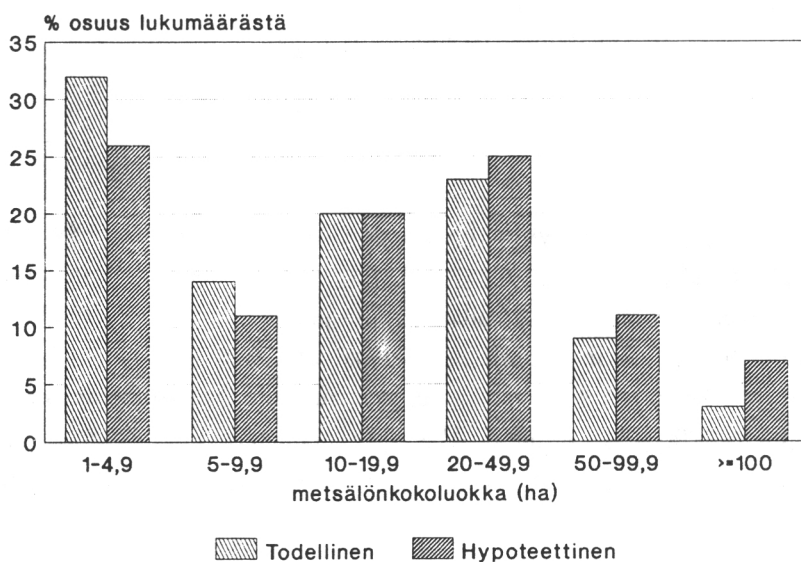
32. Pirstoutumisen vaikutukset metsälörakenteessa

Pirstoutumisen vaikutuksia metsälörakenteessa voidaan tarkastella kuvitellulla esimerkillä, jossa jaettuna siirtyneiden metsälöiden nykyinen metsäala korvataan alkuperäisellä, ositusta edeltäneellä, metsäalalla. Toisin sanoen oletetaan, että osituksia ei olisi tapahtunut, vaan kaikki metsälöt olisivat siirtyneet nykyisille omistajille jakamattomina. Koska tilanne on hypoteettinen, on syytä korostaa, että tämä tarkastelu ei kuvaa aiempaa metsälörakennetta, vaan se kertoo sen, millainen metsälörakenne olisi tänä päivänä, jos kaikki yksityismetsälöt olisivat siirtyneet nykyisille omistajille jakamattomina. Vaikka tarkastelu on hypoteettinen, voidaan sen perusteella tehdä eräitä mielenkiintoisia havaintoja.

Merkittävin muutos tapahtuisi kaikkein pienimpien, alle 5 hehtaarin ja 5-10 hehtaarin metsälönlukuluokissa. Alle 5 hehtaarin metsälöiden lukumäärä olisi kuusi ja 5-10 hehtaarin kolme prosenttiyksikköä pienempi kuin se nyt on. Sen sijaan yli 20 hehtaaria suuremmat metsälöt lisääntyisivät jokaisessa metsälönlukuluokassa (kuva 6). Kun tarkastellaan metsäpinta-alojen prosenttiosuuksia,

pienenisi kaikkien alle 50 hehtaarin metsälöiden metsäalaosuus. Ainoa metsälönkokoluokka, jonka metsäala ei muuttuisi olisi 50-100 hehtaarin metsälöt. Yli 100 hehtaarin metsälöiden metsäalan osuus kasvaisi peräti kuusi prosenttiyksikköä (taulukko 4).

Myös metsälöiden keskimääräinen metsäpinta-ala muuttuisi merkittävästi. Kaikkien yli hehtaarin kokoisten yksityismetsälöiden keskimääräinen metsäala on nykyisin noin 22 hehtaaria ja kaikkien yli 5 hehtaarin metsälöiden 31 hehtaaria. Mikäli metsälöt olisivat siirtyneet nykyisille omistajille jakamattomina, olisi kaikkien yli hehtaarin kokoisten metsälöiden keskimääräinen metsäala 35 hehtaaria ja kaikkien yli 5 hehtaarin metsälöiden peräti 46 hehtaaria. Metsälöiden keskikoko olisi siis puolitoista kertainen nykyiseen verrattuna.

Kuva 6. Metsälöiden jakautuminen metsälönkokoluokittain.

Näin suuri muutos keskimääräisessä metsäpinta-alassa johtuu siitä, että metsälöiden suuruusrationalisointia ja metsäpinta-alan muutoksia, kuten metsänparannuksen vaikutuksia ei voida huomioida. Lisäksi omistajanvaihdoksesta kulunut aika oli varsin pitkä. Osa metsälöistä on siirtynyt nykyisen omistajan hallintaan jo ennen toista maailmansotaa (kuva 3). Tämän perusteella pirstoutumisen vaikutukset yksityismetsälöiden kokoluokkajakaumassa näyttävät pitkällä aikavälillä selvältä. Jos ajatellaan, että kahdessakymmenessä vuodessa pirstoutumisen vaikutuksesta keskimääräinen metsälönkoko on pienentynyt 13 hehtaaria, pienenee se edelleen samalla kehitysvauhdilla vuoteen 2000 mennessä noin 6 hehtaaria.

Taulukko 4. Yksityismetsälöiden jakautuminen metsälönnkokuokittain.

Metsälönnkokuokka	Todellinen 1990	Hypoteettinen 1990	Muutos
(hehtaaria)	% metsälöistä (% metsäalasta)		
1 - 4,9	32 (4)	26 (3)	-6 (-1)
5 - 9,9	14 (5)	11 (4)	-3 (-1)
10 - 19,9	20 (13)	20 (11)	0 (-2)
20 - 49,9	23 (33)	25 (30)	2 (-3)
50 - 99,9	9 (27)	11 (27)	2 (0)
>=100	3 (18)	7 (24)	4 (6)
<i>Yhteensä</i>	100 (100)	100 (100)	
	Keskimääräinen metsämaan ala		Ero
>=1 hehtaaria	22	35	13
>=5 hehtaaria	31	46	14

n=2198

Metsälöiden lukumäärän kehityksen ennusteen (Ripatti & Reunala 1989, 10) perusteella keskimääräinen metsälönnkoko ei kuitenkaan pienene edellä esitetyn kaltaisesti, koska pirstoutumisen ohella tapahtuu jatkuvasti myös metsälöiden suuruusrationalisointia. Pirstoutumisen vastapainona päinvastainen kehitys kompensoi siten keskimääräisen metsäalan pienenemistä. Mainitun ennusteen mukaan vuonna 2000 maassamme on 450 000 yli hehtaarin kokoista yksityismetsälöä. Keskimääräinen metsäala pienenisi nykyisestä 27 hehtaarista arviolta 25 hehtaariin.

33. Omistajanvaihdostapa ja hallintatapa

Metsälöiden omistajanvaihdostapojen tarkastelu antaa yleispiirteisen kuvan siitä, mitkä omistavanvaihdostavoista välittävät toisaalta jakamattomana ja toisaalta jaettuna siirtyneitä metsälöitä uusille omistajalle. Perinnöt (30 %) ja ostot vanhemmilta tai sukulaisilta (46 %) muodostivat valtaosan kaikista omistajanvaihdostavoista. Ostot vapailta markkinoilta (13 %) ja kuolinpesäksi muuttuneet metsälöt (11 %) muodostivat noin neljänneksen omistajanvaihdostavoista. Myös kuolinpesäksi muuttuneet metsälöt ovat siirtyneet uusille omistajille perinnön kaltaisn järjestelyin, mutta niiden osalla perinnönjakoa ei ole toimitettu. Liitetaulukossa 3 esitetään metsälöiden omistajanvaihdostavat alueittain ja koko maassa.

Taulukossa 5 esitetään metsälöiden omistajanvaihdostapojen jakautuminen jakamattomana ja jaettuna siirtyneiden metsälöiden kesken. Niitä tarkasteltaessa on huomioitava osittamisen yleisyys eli jaettuna siirtyneiden metsälöiden osuus. Tällöin nähdään mitkä omistajanvaihdostavat ovat jakamattomana ja jaettuna siirtyneiden ryhmissä keskimääräistä yleisimpiä.

Keskimääräistä enemmän jakamattomana siirtyneiden metsälöiden omistajanvaihdoksista tapahtui ostoina vapailta markkinoilta ja ostoina vanhemmilta tai sukulaisilta. Jaettuna siirtyneiden metsälöiden keskuudessa näiden osuus oli vähäisempi. Toinen merkittävä ero oli perintönä saamisessa. Kun kaikkien jaettuna siirtyneiden metsälöiden osuus oli neljännes, niin perintönä saatujen keskuudessa lähes puolet oli jaettuna siirtyneitä metsälöitä.

Taulukko 5. Metsälöiden jakautuminen omistajanvaihdostavan mukaan jakamattomana ja jaettuna siirtyneiden metsälöiden kesken alueittain ja koko maassa.

Alue	Omistajanvaihdostapa			
	Perintö	Osto vanhemmilta tai sukulaisilta	Osto vapailta markkinoilta	Muutos kuolinpesäksi
	% lukumäärästä (% metsäalasta)			
<i>Etelä-Suomi</i>				
Jakamattomana siirtyneet (78 %)	59 (60)	85 (77)	92 (87)	93 (94)
Jaettuna siirtyneet (22 %)	41 (40)	15 (23)	8 (13)	7 (6)
<i>Länsi-Suomi</i>				
Jakamattomana siirtyneet (74 %)	41 (53)	83 (81)	88 (90)	91 (88)
Jaettuna siirtyneet (26 %)	59 (47)	17 (19)	12 (10)	9 (12)
<i>Sisä-Suomi</i>				
Jakamattomana siirtyneet (72 %)	55 (59)	78 (78)	81 (88)	96 (91)
Jaettuna siirtyneet (28 %)	45 (41)	22 (22)	19 (12)	4 (9)
<i>Pohjois-Suomi</i>				
Jakamattomana siirtyneet (78 %)	58 (66)	82 (84)	92 (92)	97 (96)
Jaettuna siirtyneet (22 %)	42 (34)	18 (16)	8 (8)	3 (4)
<i>Koko maa</i>				
Jakamattomana siirtyneet (75 %)	53 (59)	82 (80)	87 (89)	95 (92)
Jaettuna siirtyneet (25 %)	47 (41)	18 (20)	13 (11)	5 (8)
<i>Yhteensä</i>	100 (100)	100 (100)	100 (100)	100 (100)

n=1857

Sama tarkastelu voidaan tehdä myös metsäpinta-alojen osuuksien suhteen, jolloin jakamattomana siirtyneiden osuus perintönä saatujen ja jaettuna siirtyneiden osuus vanhemmilta tai sukulaisilta ostoina kasvaa eli ne ovat keskimääräistä suurempia. Sen sijaan alueelliset erot olivat vähäisiä, joskin Länsi-Suomessa jaettuna siirtyneiden metsälöiden osuus perintönä saatujen keskuudessa oli poikkeuksellisen suuri.

Metsälöiden hallintatapa on yleensä seuraus omistajanvaihdoksesta. Yhden henkilön (34 %) ja yhden henkilön yhdessä puolison ja/tai lasten kanssa (41 %) omistetut ovat tyypillisimpiä. Kuolinpesien (18 %) ja yhtymien (7 %) osuus oli neljännes. Liitetaulukossa 4 esitetään metsälöiden hallintatapojen jakautuminen alueittain ja koko maassa.

Taulukko 6. Metsälöiden jakautuminen hallintatavan mukaan jakamattomana ja jaettuna siirtyneiden metsälöiden kesken alueittain ja koko maassa.

Alue	Hallintatapa			
	Yksi henkilö	Yhdessä puolison ja/tai lasten kanssa	Kuolinpesä	Yhtymä
% lukumäärästä (% omistajanvaihdoksesta)				
<i>Etelä-Suomi</i>				
Jakamattomana siirtyneet (78 %)	72 (68)	78 (73)	91 (86)	87 (86)
Jaettuna siirtyneet (22 %)	28 (32)	22 (27)	9 (14)	13 (14)
<i>Länsi-Suomi</i>				
Jakamattomana siirtyneet (74 %)	71 (75)	73 (73)	75 (74)	93 (86)
Jaettuna siirtyneet (26 %)	29 (21)	27 (27)	25 (26)	7 (14)
<i>Sisä-Suomi</i>				
Jakamattomana siirtyneet (72 %)	68 (68)	71 (76)	83 (86)	85 (79)
Jaettuna siirtyneet (28 %)	39 (32)	29 (24)	17 (14)	15 (21)
<i>Pohjois-Suomi</i>				
Jakamattomana siirtyneet (78 %)	71 (77)	73 (79)	90 (90)	99 (96)
Jaettuna siirtyneet (22 %)	29 (23)	27 (21)	10 (10)	1 (4)
<i>Koko maa</i>				
Jakamattomana siirtyneet (75 %)	71 (71)	73 (75)	84 (86)	89 (85)
Jaettuna siirtyneet (25 %)	29 (29)	27 (25)	16 (14)	11 (15)
<i>Yhteensä</i>	100 (100)	100 (100)	100 (100)	100 (100)

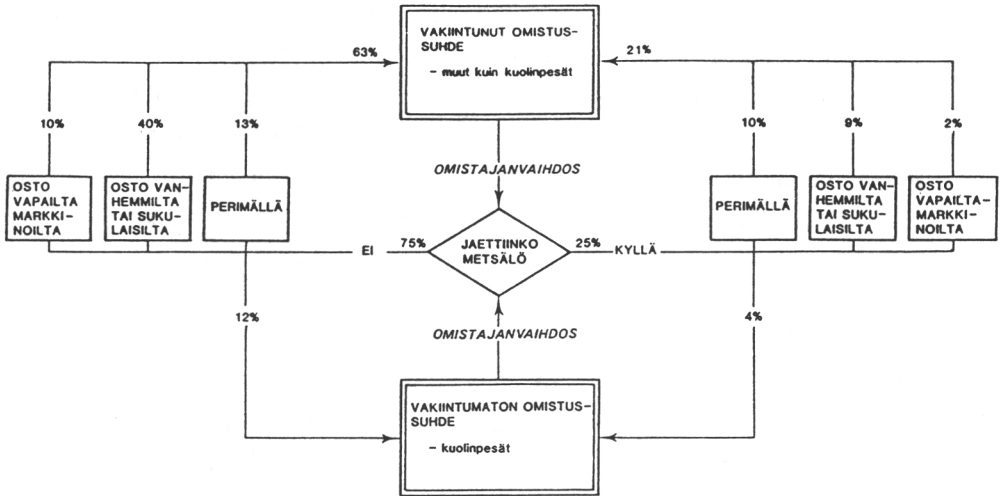
n=1884

Jaettuna siirtyneiden keskuudessa yhden henkilön ja yhden henkilön yhdessä puolison ja/tai lasten kanssa omistetut metsälöt olivat keskimääräistä yleisempiä. Sen sijaan jakamattomana siirtyneiden keskuudessa kuolinpesien ja yhtymien osuus oli keskimääräistä suurempi (taulukko 6). Kun tarkastellaan metsäpinta-alojen osuuksia, eivät tulokset juuri poikkeaa lukumääräosuuslasketuista. Myös alueelliset erot olivat vähäisiä, joskin Länsi-Suomessa jaettuna siirtyneiden kuolinpesien osuus oli keskimääräistä suurempi.

Seuraavaksi tarkastellaan hallintatapojen ja omistajanvaihdostapojen välisiä kytkeitä sen perusteella, ovatko metsälöt siirtyneet nykyiselle omistajalle jakamattomana vai jaettuna. Tarkastelun lähtökohtana on metsälöiden omistajanvaihdos ja sen jälkeen siirtyminen uudelle omistajalle jakamattomana ja jaettuna. Tämän jälkeen metsälöt on luokiteltu omistussuhteiltaan vakiintuneiden ja vakiintumattomien ryhmiin. Vakiintuneeksi omistussuhteeksi katsotaan metsälöt jotka ovat yhden henkilön, yhden henkilön yhdessä puolison ja/tai lasten sekä yhtymien omistuksessa. Vakiintumattomia omistussuhteita ovat kuolinpesät.

Kuvan 7 mukaisesti jakamattomana siirtyneiden metsälöiden osuus oli 75 %, joista 63 prosenttiyksikköä johti vakiintuneen omistussuhteen syntymiseen. Loput 12 prosenttiyksikköä johti vakiintumattoman omistussuhteen, kuolinpesän, syntymiseen. Jaettuna siirtyneiden osuus oli 25 %. Niistä 21 prosenttiyksikköä johti vakiintuneen omistussuhteen syntymiseen ja loput 4 prosenttiyksikköä vakiintumattoman omistussuhteen, kuolinpesän, syntymiseen. Kaikkiaan vakiintuneita omistussuhteita oli siis 84 % ja vakiintumattomia eli kuolinpesiä 16 %. Kun metsälo siirtyi uudelle omistajalle jaettuna, todennäköisyys vakiintuneen omistussuhteen syntymiseen oli siten selvästi suurempi.

Vakiintuneiden omistussuhteiden osuudet kaikista omistajanvaihdoksista olivat suuruusjärjestyksessä seuraavat: ostot vanhemmilta tai sukulaisilta (49 prosenttiyksikköä) perinnöt (23 prosenttiyksikköä) ja ostot vapailta markkinoilta (12 prosenttiyksikköä). Kaikki vakiintumattomat omistussuhteet olivat syntyneet perinnön kaltaisista järjestelyistä (16 prosenttiyksikköä).

Kuva 7. Metsälöiden omistajanvaihdostavat ja niitä seuranneet hallintatavat.

34. Vastaajien mielipiteet jakamattomana ja jaettuna siirtymiseen

Mielipiteitä siihen, miksi metsälöt siirtyivät jakamattomana, tiedusteltiin jakamattomana siirtyneiden metsälöiden omistajilta. Jaettuna siirtymisen syitä tiedusteltiin jaettuna siirtyneiden metsälöiden omistajilta. Perinteisesti mielipiteillä tarkoitetaan suhtautumista asioihin, jotka ovat suppeita ja ajankohtaisia sekä muuttuvat ajan myötä.

Metsälön jakamattomana siirtymisen tärkein tekijä oli edellisen omistajan toivomus (taulukko 7). Lähes yhtä tärkeäksi tekijäksi katsottiin tilan jatkajakysymys. Jaettuna siirtymisen tärkein tekijä oli nykyisten omistajien toivomus. Toiseksi tärkein tekijä oli edellisen omistajan toivomus. On yllättävää, että myös metsälön jakamiseen vaikuttavista tekijöistä viimeksi mainittu oli näin vahvasti esillä. Tämä selittyy osittain sillä, että päätöksentekijöiden mielipiteitä koskevat vaihtoehdot ovat helpommin valittavissa, kuin esimerkiksi perusteellisempaa pohdintaa vaativat tilan rahoitus- tai jatkajakysymykset.

Nykyisen omistajan toivomus oli tärkeä (70 %) tekijä kun metsälö siirtyi uudelle omistajalle jaettuna, mutta melko vähän tärkeä (39 %) kun se siirtyi uudelle omistajalle jakamattomana. Lähes yhtä suuri ero nähtiin tilan tuotanto- toiminnassa. Kun jakamattomana siirtyneiden keskuudessa 44 prosenttia katsoi tämän tekijän vaikuttavaksi tekijäksi, niin jaettuna siirtyneiden keskuu-

nessa vastaava osuus oli vain 17 prosenttia. Kolmas tekijä, jossa ryhmien välillä ilmeni eroja oli tilan jatkajakysymys. Jakamattomana siirtyneiden metsälöiden omistajien keskuudessa yli puolet (52 %) katsoi tämän tekijän vaikuttaneen metsälön jatkamattomana siirtymiseen, kun jaettuna siirtyneiden keskuudessa runsas kolmannes (36 %) oli sitä mieltä, että tilan jatkajakysymys vaikutti metsälön osittamiseen. Muiden tekijöiden osalla ryhmien väliset erot olivat vähäisiä.

Taulukko 7. Metsälöiden jatkamattomana ja jaettuna siirtymiseen vaikuttavat tekijät metsänomistajien käsitysten mukaan.

Vaikuttava tekijä	Jakamattomana siirtyneiden metsälöiden omistajat	Jaettuna siirtyneiden metsälöiden omistajat	
	jakamattomana siirtymiseen vaikutti	jaettuna siirtymiseen vaikutti	ero %-yks.
	%		
<i>Aikaisemman omistajan toivomus</i>	56	58	2
<i>Tilan jatkajakysymys</i>	52	36	16
<i>Sukutila</i>	48	47	1
<i>Tilan tuotantotoiminta</i>	44	17	27
<i>Nykyisen omistajan toivomus</i>	39	70	31
<i>Metsien hakkuumahdollisuudet</i>	35	28	7
<i>Omistajanvaihdoksen rahoituskysymykset</i>	30	31	1
<i>Kotiseudun tavat järjestää omistajanvaihdos</i>	24	28	4
<i>Metsien kiinteistörakenne</i>	12	15	3
<i>Verotukselliset syyt</i>	10	14	4
<i>Tonttimaan arvo</i>	7	8	1

n=1433

4. YHTEENVETO JA TULOSTEN TARKASTELU

Tämän ennakkoraportin tarkoituksena on kuvata yksityismetsälöiden omistajanvaihdoksiin ja osittamiseen liittyviä taustatietoja. Niitä tarkasteltiin poikkeikkausaineistolla syksyllä 1990. Tutkimuksessa täsmennettiin aihepiirin käsitteitä, tarkasteltiin osittamisen yleisyyttä eri aikoina, osittamisen seurauksia ja pirstoutumisen vaikutuksia metsälörakenteessa. Osittamisen perusteella metsälöt luokiteltiin jakamattomana ja jaettuna siirtyneiden ryhmiin. Lopuksi tarkasteltiin osittamiseen vaikuttavia tekijöitä metsänomistajien käsitysten mukaan.

Metsälöiden lukumäärän kehitys, pirstoutuminen, suuruusrationalisointi, osittaminen ja kiinteistörakenne muodostavat käsitteellisesti laajan ja monitahoisen tutkimuskentän. Tästä johtuen ei olekaan ihme, että käsitteiden käytössä on ollut horjuvuutta. Käsitteellinen sekavuus on ollut havaittavissa esimerkiksi keskusteltaessa toisaalta osittamisen ehkäisemisestä ja toisaalta monipalstaisten tai nauhamaisten metsälöiden kiinteistörakenteen parantamisesta.

Metsäomaisuus vaihtaa harvoin omistajaa. Puolet yksityismetsälöistä oli siirtynyt nykyisille omistajille ennen vuotta 1974. Keskimäärin omistajanvaihdoksesta kulunut aika oli vajaat 20 vuotta. Keskimäärin joka neljännessä omistajanvaihdoksessa metsälö ositettiin. Sisä-Suomessa osittaminen oli keskimääräistä yleisempää kuin muualla Suomessa. Osittamistapauksissa eniten uusia metsälöitä syntyi Pohjois-Suomessa, jossa ositettu metsälö jaettiin lähes neljään osaan. Koko maassa vastaava luku oli noin kolme.

Pirstoutumisen vaikutuksia metsälörakenteessa tarkasteltiin esimerkkilaskelmalla, jossa jaettuna siirtyneiden metsälöiden nykyinen metsäala korvattiin alkuperäisellä, ositusta edeltäneellä, metsäalalla. Mikäli kaikki yksityismetsälöt olisivat siirtyneet nykyisille omistajille jakamattomina, olisi pienten, alle 10 hehtaarin, metsälöiden lukumäärä huomattavasti nykyistä vähäisempi, mutta metsäalaosuus vain jonkin verran pienempi. Sen sijaan kaikkein suurimpien, yli 100 hehtaarin, metsälöiden lukumäärä ja metsäala olisivat huomattavasti suuremmat. Keskimääräinen metsäala olisi noin 13 hehtaaria nykyistä suurempi riippumatta siitä, lasketaanko keskimääräinen metsäala kaikkien yli hehtaarin vai kaikkien yli 5 hehtaarin kokoisista metsälöistä.

Vaikkei tämän tutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena ollutkaan perehtyä osittamisen syihin ja mekanismeihin, niin metsälöiden omistajanvaihdostavat antavat kuitenkin viitteellisen kuvan niistä. Perinnöt ja ostot vanhemmilta tai sukulaisilta muodostavat kolme neljäsosaa kaikista omistajanvaihdoksista. Tämän lisäksi tiedetään jakamattomana ja jaettuna siirtyneiden metsälöiden jakautuminen eri omistajanvaihdostapojen kesken. Näiden perusteella voidaan tehdä eräitä päätelmiä osittamisen mekanismeista.

Jakamattomana siirtyneet metsälöt vaihtavat omistajaa joka toisessa tapauksessa ostoina vanhemmilta tai sukulaisilta, kun jaettuna siirtyvät metsälöt vaihtavat omistajaa tyypillisesti perinnön välityksellä. Vanhemmilta tai sukulaisilta ostamisen ja perimisen suurin ero lienee siinä, että ensinmainittu toteutetaan edellisen omistajan elinaikana, kun jälkimmäinen voidaan toteuttaa hänen kuoltuaan.

Tarkastelua voidaan laajentaa siten, että tutkitaan metsälön omistajanvaihdostapaa seurannutta omistussuhdetta. Jaettuna siirtyneistä metsälöistä (25 %) yli puolet siirtyi perinnön välityksellä. Vastaavasti jakamattomana siirtyneistä metsälöistä (75 %) yli puolet siirtyi ostoina vanhemmilta tai sukulaisilta. Pohdinnan arvoista on se, seuraako omistussuhde omistajanvaihdostapaa vai onko omistajanvaihdostapa seurausta omistussuhteesta. Poikkileikkausaineistolla tämän kysymyksen tarkastelu ei ole mahdollista, koska metsälöiden aikaisempia omistussuhteita ei tunneta. Siksi se kuuluukin jatkotutkimuksen aihepiiriin.

Metsälöiden jakamattomana siirtymisen tärkeimmiksi tekijöiksi nykyiset metsänomistajat arvioivat edellisen omistajan toivomuksen ja tilan jatkajakysymyksen. Jaettuna siirtymisen tärkeimmäksi tekijäksi metsänomistajat arvioivat perillisten toivomuksen. Myös edellisen omistajan toivomus näyttää vaikuttavan metsälön osittamiseen. Mielipiteiden perusteella "toivomustekijät" olivat vaikuttavia tekijöitä metsälöiden omistajanvaihdoksissa. Ne saattavat kuitenkin kuvata mielipiteiden tasolla muita "konkreettisempia" kysymyksiä kuten omistajanvaihdoksen rahoituskysymystä tai tilan jatkajakysymystä, jotka tulevat kyselytutkimuksissa mielipiteiden kautta esille.

Suurimmat mielipide-erot jakamattomana ja jaettuna siirtyneiden metsälöiden omistajien keskuudessa ilmeni siinä, jakamattomana siirtymiseen vaikutti edellisen omistajan toivomus, kun taas jaettuna siirtymiseen vaikutti nykyisten omistajien toivomukset. Lisäksi jakamattomana siirtyneillä metsälöillä tilan

jatkakajaksymys ja tuotantotoiminta nähtiin tärkeämpinä tekijöinä kuin jaettuna siirtyneillä metsälöillä. Tämä tulos viittaa siihen, että niillä tiloilla joilla harjoitetaan aktiivista maatilataloutta, pyritään omistajanvaihdokset toteuttamaan siten, että metsälöt vaihtavat omistajaa jakamattomina. Tällöin metsälön omistus siirretään tilan jatkejalle tyypillisesti ostona vanhemmilta tai sukulaisilta edellisen omistajan elinaikana.

Omistajanvaihdostapojen ja metsänomistajien mielipiteiden perusteella on tehtävissä se johtopäätös, että kun omistajanvaihdos tapahtuu perinnön välityksellä, on keskimääräistä todennäköisempää, että metsälö jaetaan useille perillisille. Jos taas omistajanvaihdos tapahtuu ostona vanhemmilta tai sukulaisilta, metsälö siirtyy uudelle omistajalle keskimääräistä todennäköisemmin jakamattomana. On nimittäin luultavaa, että metsälön edellisen omistajan mielipiteet vaikuttavat siihen, että metsälö siirtyy jatkejalle jakamattomana, kun taas edellisen omistajan kuoltua metsälö on helpommin ositettavissa perillisten toivomuksesta perinnön välityksellä.

Tuloksia tarkasteltaessa on vielä syytä korostaa, että tutkimusaineisto kuvaa omistajanvaihdoksia ja osittamista poikkileikkauksena takautuvasti. Jatkossa aikasarja-aineiston avulla perehdytään perusteellisemmin osittamisen syihin ja mekanismeihin.

LÄHDELUETTELO

- Havu, Seppo 1991. Metsänomistajan asema. Teoksessa: *Tapion taskukirja*.
21 uudistettu painos. Kustannusyhtiö Metsälehti, Helsinki.
s. 58-63.
- Ihalainen, Ritva 1990. Rakennemuutokset yksityismetsänomistuksessa. Katsaus
Suomessa vuosina 1960-89 tehtyihin tutkimuksiin. Summary:
Structural changes in Finnish nonindustrial private forest
ownership: A survey of the literature 1960-89. *Folia Forestalia*
750. 52 s.
- Ihalainen, Ritva 1991. Yksityismetsänomistuksen rakenne 1990. Summary:
Structure of non-industrial private forest ownership in Finland
1990. Käsikirjoitus Metsäntutkimuslaitoksen Tiedonantoja -sarjaan.
Metsäntutkimuslaitos, Helsinki. 37 s.
- Järveläinen, Veli-Pekka 1974. Yksityismetsänomistajien metsätaloudellinen
käyttäytyminen. Summary: Forestry behaviour of private forest
owners in Finland. *Folia Forestalia* 222. 190 s.
- Järveläinen, Veli-Pekka 1981. Hakkuukäyttäytyminen yksityismetsälöillä.
Summary: Cutting behaviour in Finnish Private woodlots. *Folia
Forestalia* 499. 54 s.
- Karppinen, Heimo 1988. Trends in ownership of Finnish Forest land:
Fragmentation or Consolidation. In: Small scale forestry.
Experience and potential. *Helsingin yliopiston Lahden tutkimus-
ja täydennyskoulutuskeskuksen raportteja ja selvityksiä* 1988 (4):
217-234.
- Karppinen, Heimo & Hänninen, Harri 1990. Yksityistilojen hakkuumahdollisuuksien käyttö Etelä-Suomessa. Summary: Actual and allowable cut in nonindustrial private woodlots in southern Finland. *Folia Forestalia* 747. 117 s.

Metsä 2000 -ohjelman pääraportti 1985. Talousneuvosto, Helsinki. 189 s.

Metsä 2000 -seurantatoimikunnan loppuraportti 1989. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 57 s.

Metsälön koko ja metsätalouden rationalisointi 1970. Summary: Size of woodlot an operational efficiency. Metsälönkokotoimikunnan mietintö. *Helsingin yliopiston metsäteknologian laitoksen tiedonantoja* 6. 101 s.

Reunala, Aarne 1974. Structural change of private forest ownership in Finland. Seloste: Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos. *Communications Instituti Forestalis Fenniae* 82(2). 72 s.

Ripatti, Pekka & Reunala, Aarne 1989. Yksityismetsälöiden lukumäärän kehitys rekisteritietojen perusteella. Sammanfattning: Utveclingen av antalet privata skogsbruksenheter på basen av registeravgifter. *Folia Forestalia* 739. 23 s.

SUMMARY

Ownership changes and divisions of non-industrial private forest holdings in Finland

This report concerns ownership changes and divisions of non-industrial private forest (NIPF) holdings in Finland. NIPF owners play a dominant role in Finnish forestry. The number of NIPF holdings of more than one hectare amounted 435 000 in 1990. They amount to two thirds of the forest land area and three fourths growing stock increment. During recent decades the ownership structure and mean size of NIPF holdings has been changing due the both fragmentation and consolidation of forest holdings. According to the register of National Board of Taxation the number of NIPF holdings has increased by 2 500 annually since 1980. However, there has been a lack of information concerning the numbers of divided holdings, which makes the analysis of fragmentation difficult.

The objectives of this report are to examine the ownership changes and divisions and possible fragmentations of NIPF holdings. Special attention is paid to the concepts related to fragmentation, as well as background factors concerning changes of holding ownership. The proceeds by

- defining the concepts related to fragmentation
- describing ownership changes and divisions of holdings at different times
- describing the effects of divisions of NIPF holdings and
- examining factors affecting to transfer NIPF holdings divided or undivided.

The material for the investigation is based on a sample of NIPF holdings exceeding five hectares of forest land. The data were collected by mail inquiry and the response rate was 72 %. The selection of the study period was problematic. Ownership changes of NIPF holdings is a rarely repeated phenomenon, so the fragmentation frequency was calculated on the basis of the last ownership changes. The holdings were grouped into two groups: divided

and undivided holdings. The results are presented as percentage distributions and means. The observations are weighted because the sampling was executed with varying selection probabilities.

The concept of fragmentation can have two possible interpretation. The fragmentation of NIPF holdings is mainly understood as a division of holdings into two or more smaller holdings. Fragmentation can also be understood as the structural change of a forest property which may mean, for example, an assemblage of separate plots to form a single holding.

The average length of ownership of NIPF holdings was about 20 years¹. There was no difference between the divided and undivided holdings. Half of the ownership changes of holdings took place before 1973. The frequency of fragmentation shows that divided holdings make up about one quarter of all holdings. The proportion was highest in the eastern part of Finland. The divided holdings were divided into approximately three pieces.

The effects of fragmentation were studied by a hypothetical example. It was assumed that the divisions of holdings had not happened and the fragmented forest was reassembled to its areal structure prior to the last ownership change.

The division of relatively large holdings accounted for much of the structural change, and the trend toward smaller holdings involved in all holding sizes less than 100 hectares. If the divisions had not happened, the number of holdings of less than 5 hectares would be six percent less than it is in reality. The number of holdings of more than 100 hectares, would be four percent larger than it really is, while the average size of NIPF holdings with a minimum of one hectare of forest land would increase from 22 hectares to 35 hectares. On the other hand, the effects of fragmentation of NIPF holdings are balanced by the consolidation of holdings.

The undivided holdings were usually acquired by purchases from relatives, but half of the divided holdings were acquired inheritance. The fragmentation of NIPF holdings is therefore a consequence of the inheritance system. With respect to the economic continuity of the estate, undivided transfer during the purchases from relatives was considered to be of greatest importance. On the other hand, a factor which can decrease dividing is owned by many heirs.

¹it is understood as a time from last ownership changes

The results suggest that information concerning the effects of fragmentation and its possible impact on roundwood supply have been based on the development of the number of forest holdings by size. Further study will be needed to reveal the direction of the structural change of forest holding ownership and how much timber supply is affected by these changes.

Future research on the ownership changes of NIPF holdings should pay special attention to economic and socio-economic background factors of earlier owners, as well as their forestry behaviour. A better understanding of quantitative aspects of fragmentation has now been acquired. To answer, why in the event of ownership change some NIPF holdings are divided and some not. In future the NIPF owners' socio-economic backgrounds, the holding and institutional attributes should be examined.

SAMMANFATTNING

Preliminära resultat från en undersökning om ägobyten och splittringen av enskilda skogsbruksenheter

Denna förhandsrapport hör till forskningsprojektet "Strukturförändringen och virkesförsörjningen inom privatskogsbruket". Avsikten är att ge en bild av ägobyten och splittringen av enskilda skogsbruksenheter. I undersökningen konkretiseras de element som hör till handlingsmönstret. Dessutom skärskådas skogsbruksenheternas ägobyten under olika tider samt förekomsten av eventuell splittring, dess orsak och följder.

I Finland byter skogsbruksenheterna ägare i medeltal vart tjugonde år¹. I samband med det senaste ägobytet övergick var fjärde skogsbruksenhet till den nuvarande ägaren i delad form. I genomsnitt delas skogsbruksenheterna i tre delar.

Tre fjärdedelar av de privtägda skogarna ägs av enskilda personer ensamma eller tillsammans med make/maka och/eller barn. Nära en femtedel ägs av sterbhus. Det är ganska vanligt att de skogsbruksenheter som övergår genom arv delas. Vid ägobyte genom köp av föräldrar övergår skogsbruksenheterna främst odelade.

Det är också vanligt att den förra ägarens önskemål och frågan om gårdens fortlevnad leder till att skogsbruksenheten övergår odelad till den nya ägaren. Däremot är det allmänt att arvingarna vill dela skogsbruksenheten.

Delning kan ske genom styckning och klyvning, men det behöver inte innebära splittring. Om en skogsbruksenhet delas mellan personer som redan tidigare är skogsägare betyder det stortleksrationalisering. Om den däremot delas mellan personer som inte har skog tidigare leder det till splittring. Förändringarna i antalet enskilda skogsbruksenheter beror på kombinationen splittring och storleksrationalisering, dvs hur antalet stora skogsbruksenheter ökar. På basen av förändringarna i antalet enskilda skogsbruksenheter vågar man kanske påstå att splittringen av de privata skogarna inte är så oroväckande som det har befarats.

¹tiden som har utgått från sista ägobyten

Sedan början av 1980-talet har antalet små under 20 hektar stora skogsbruksenheter, som representerar en femtedel av de privata skogarna, ökat med cirka tio procent.

Enligt tidigare undersökningar varierar avverkningsintensiteten beroende på skogsbruksenhetens storlek. Den längsta avverkningsintensiteten har de skogsägare som äger en liten skogsbruksenhet under tio hektar. Om antalet små skogsbruksenheter ökar i framtiden minskar virkesutbudet från privatskogarna.

För att kunna förhindra att skogsbruksenheter splittras behövs det en noggrannare bild av splittringen, storleksrationaliseringen och de bakomliggande orsakerna.

Liitetaulukko 1. Yksityismetsälöiden lukumäärä koko maassa metsälönnkokuokittain.

Verohallituksen maatilarekisterin mukaan				
Metsälönnkokuokka	Vuosi		Muutos	
	1980	1990	lukumäärä	%
(hehtaaria)				
1 - 4,9	132382	149222	16840	12,7
5 - 19,9	117314	125957	8643	7,4
20 - 49,9	102986	100615	-2371	-2,3
50 - 99,9	42022	42410	388	0,9
>=100	16340	17219	879	5,4
Yhteensä	411044	435423	24379	5,9
Verohallituksen maatilarekisterin mukaan				
	Verohallituksen maatilarekisterin mukaan		Postikyselyaineiston mukaan	
	1980	1990	1990	1990
(hehtaaria)				
	% lukumäärästä		% lukumäärästä (% metsäalasta)	
1 - 4,9	32	34	32	(4)
5 - 19,9	29	29	34	(18)
20 - 49,9	25	23	23	(33)
50 - 99,9	10	10	9	(27)
>=100	4	4	3	(18)
Yhteensä	100	100	100	(100)

Liitetaulukko 2. Postikyselyaineiston ja katoon kuuluvien tilojen pinta-alojen painottamattomien keskiarvojen vertailu.

Pinta-ala	Postikyselyaineisto			Otos kadosta			t-arvo
	n	\bar{x}	s	n	\bar{x}	s	
Kokonaispinta-ala	2098	108,9	138,1	67	107,0	101,0	0,15
Metsäpinta-ala	2098	69,1	94,4	67	70,1	78,6	0,10
Peltopinta-ala	2098	11,15	16,2	67	13,8	17,7	1,03

Liitetaulukko 3. Metsälöiden jakautuminen omistajanvaihdostavan mukaan alueittain ja koko maassa.

Omistajanvaihdostapa	Alue				Koko maa
	ES	LS	SS	PS	
	% lukumäärästä (% metsäalasta)				
Perintö	32 (33)	25 (25)	33 (30)	35 (28)	30 (29)
Osto vanhemmilta tai sukulaisilta	47 (47)	57 (59)	40 (46)	37 (46)	46 (50)
Osto vapailta markkinoilta	15 (13)	9 (7)	14 (12)	14 (11)	13 (10)
Muutos kuolinpesäksi	6 (7)	9 (9)	13 (12)	14 (15)	11 (11)
Yhteensä	100 (100)	100 (100)	100 (100)	100 (100)	100 (100)

Liitetaulukko 4. Metsälöiden jakautuminen hallintatavan mukaan alueittain ja koko maassa.

Hallintatapa	Alue				Koko maa
	ES	LS	SS	PS	
	% lukumäärästä (% metsäalasta)				
Yksi henkilö	41 (42)	27 (29)	37 (40)	34 (32)	34 (36)
Yhdessä puolison ja/tai lasten kanssa	35 (34)	53 (48)	38 (36)	33 (36)	41 (39)
Kuolinpesä	14 (14)	16 (15)	18 (16)	27 (25)	18 (17)
Yhtymä	10 (10)	4 (8)	7 (8)	6 (7)	7 (8)
Yhteensä	100 (100)	100 (100)	100 (100)	100 (100)	100 (100)

**YKSITYISMETSÄTALouden RAKENNEMUUTOS
JA PUUHUOLTO -TUTKIMUSHANKE**

Toteutusyksikkö	Metsäntutkimuslaitos, kansantaloudellisen metsäekonomian tutkimussuunta 1.1.1992 lähtien metsien käytön tutkimus- osasto
Yhteistyöyksikkö	Helsingin yliopisto, maatalousekonomian laitos
Toteuttamisaikataulu	1990-1993
Hankkeen vetäjä	Erikoistutkija Jari Kuuluvainen

Tutkija(t)	Osatutkimus
Tapio Hankala, MH	Metsänomistuksen muutos ja puuntuotannon investoinnit
Harri Hänninen, MMK Veli-Pekka Järveläinen, apul.prof.	Metsätalouden edistämistoiminnan tuloksellisuus
Ritva Ihalainen, VTK Veli-Pekka Järveläinen, apul.prof.	Yhteiskunnan muutoksen vaikutus metsänomistuksen rakenteeseen
Heimo Karppinen, MH	Metsänomistajien arvot yhteiskunnan muuttuessa
Jari Kuuluvainen, Ph.D. Ville Ovaskainen, MML	Metsänomistuksen rakennemuutos ja puun tarjonta
Pekka Ripatti, FK	Metsälöiden pirstoutuminen ja kiinteistö rakenne

Kansantaloudellisen metsäekonomin tutkimussuunnalla viimeksi ilmestyneet Metsäntutkimuslaitoksen Tiedonantoja -sarjan julkaisut:

- 309 Matti Palo & Jyrki Salmi. Deforestation or development in the third world? Volume II. 182 s. 1988.
- 317 Heikki Pajuoja (Toim.). Metsäalan rakennemuutoksen vaikutukset alan ammattiryhmiin. 85 s. 1988.
- 318 Heidi Vanhanen. Small firms in the periphery: a discussion on the small sawmills of North Karelia. 40 s. 1988.
- 331 Leena Petäjistö, Tapio Hankala & Sirpa Onttinen. Puu ja turve teollisuuden polttoaineena 1986. 40 s. 1989
- 349 Matti Palo & Gerardo Mery (Toim.). Deforestation or development in the third World? Volume III. 189 s. 1990.
- 364 J. Ashley Selby. Finnish land use policies: from disintegration to integration? Suomalainen maankäyttöpolitiikka: hajaannuksesta yhtenäisyyteen? 43 s. 1990.
- 365 Mika Mustonen. Pellon metsittämiseen vaikuttavat tekijät. 62 s. 1990.

ISBN 951-40-1176-7
ISSN 0358-4283

HAKAPAINO OY, HELSINKI 1991